

Dorpsstraat, Jabbeke: Programma van maatregelen

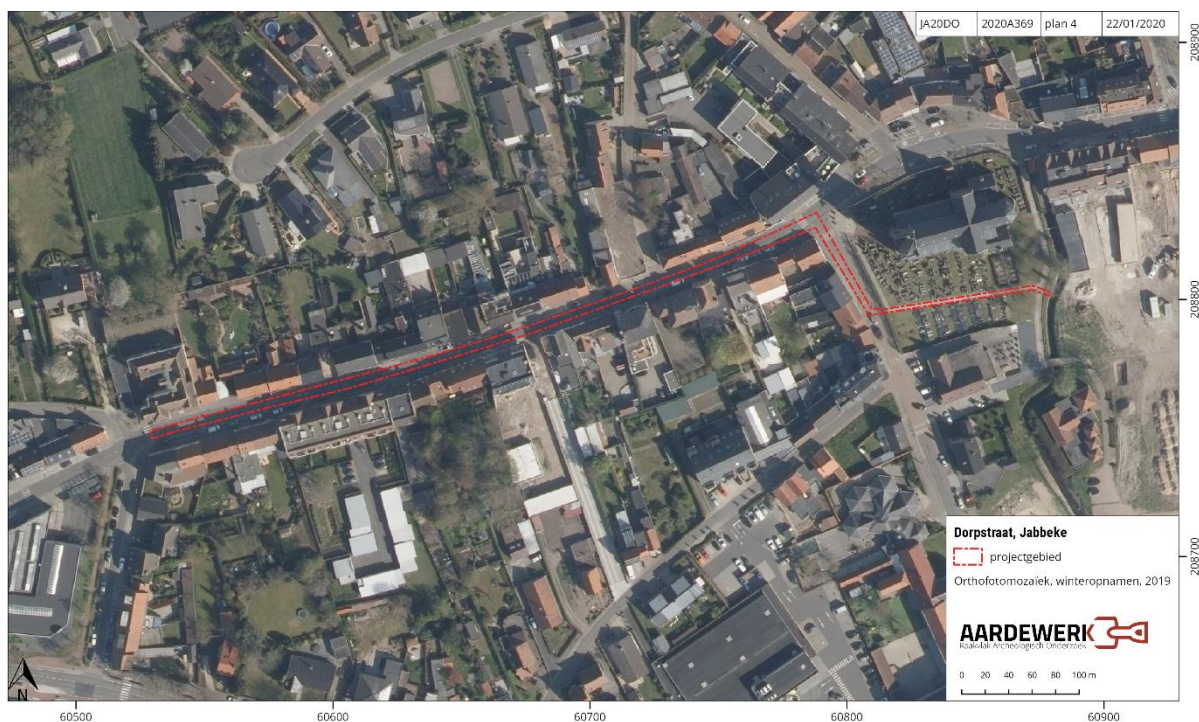
Opdrachtgever: Gemeente Jabbeke
Dorpsstraat 3, 8490 Jabbeke
Auteurs: Dieter Verwerft, Jari Hinsch Mikkelsen en Frederik Roelens
Uitvoerder: Raakvlak
Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 41
E dieter.verwerft@brugge

© Raakvlak, augustus 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak Archeologisch Onderzoek.

Dorpsstraat, Jabbeke: Programma van Maatregelen

De Gemeente Jabbeke plant riolerings- en wegenwerken langs de Dorpsstraat in Jabbeke. De oppervlakte van de geplande werken bedraagt 1101,723 m². Om de mogelijke aantasting van het bodemarchief op deze terreinen in te schatten werkt Gemeente Jabbeke samen met Raakvlak. Doel van de opdracht is het waarderen van het terrein aan de hand van een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek. Dit onderzoek resulteert in een archeologienota.

Figuur 1: Het ontwerpplan op de orthofoto 2019 (agiv)

Het onderzoeksterrein ligt in het centrum Jabbeke, in de Dorpsstraat, de Kapellestraat en door de begraafplaats van de Sint-Blasiuskerk. Het perceel is groter dan 3.000 m², de effectieve ingreep in de bodem is groter dan 1.000 m² en de bestaande lijninfrastructuur is minder dan 1.000 m lang, waardoor de drempelwaarden opgenomen in het Onroerendergoeddecreet overschreden worden. Het gewestplan beschouwt het projectgebied als 'woongebieden' (0100). Het projectgebied bevindt zich niet in een vastgestelde archeologische zone, een gebied waar geen archeologie verwacht wordt of een beschermde archeologische site. Op deze basis wordt een archeologienota zonder ingreep in de bodem opgesteld.

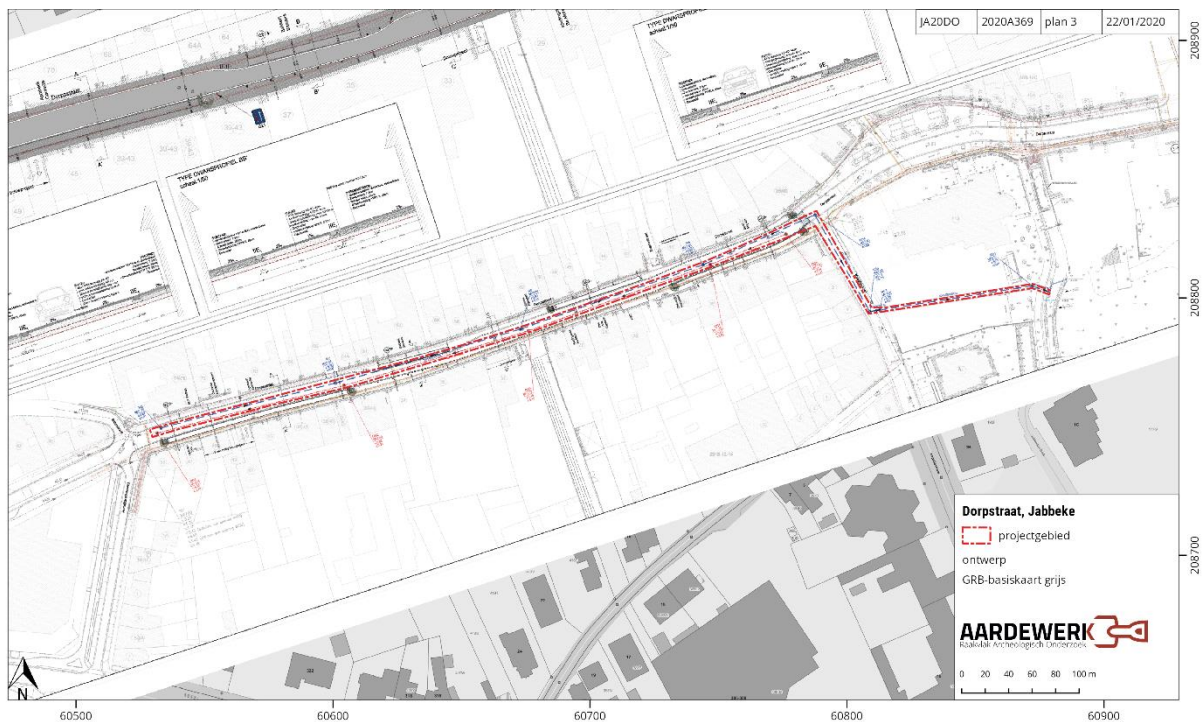
Er zijn twee nieuwe parallelle rioleringen gepland. De geplande riolering ligt 1,5 tot 3 m onder het huidige maaiveld. Momenteel is het grootste deel van het terrein in gebruik als straat. Het oostelijk uiteinde ligt onder een wandelpad dwars door de begraafplaats naast de Sint-Blasiuskerk. In de Dorpsstraat wordt een gescheiden stelsel aangelegd dat bestaat uit een DWA en een RWA-leiding. Deze twee buizen worden in één brede sleuf aangelegd. In de zone van het

kerkhof (onder het wandelpad) en in de Kapellestraat wordt enkel een RWA-leiding aangelegd, met een diameter van 40 tot 60cm. Volgens de plannen van de bestaande toestand liggen er in de Dorpsstraat twee parallelle rioleringen, dicht tegen en onder de geplande riolering. Onder het wandelpad en in de Kapellestraat zijn geen nutsleidingen gekend. Na de rioleringswerken worden de straat en het wandelpad hersteld.

In de huidige planning van het deel Dorpsstraat wordt het nieuwe rioleringstracé opgedeeld in kleine segmenten, waarvoor telkens grondfilterbemaling voorzien wordt rondom deze segmenten. Eenmaal een segment afgewerkt is, wordt er opgeschoven naar een volgend segment. De lengte van deze segmenten is een keuze van de nog aan te stellen uitvoerder, maar zal wellicht eerder klein zijn (in de grootteorde van 25 à 50 meter), om een snelle ontwatering te kunnen bewerkstelligen.

- Per rioleringssegment wordt de bestaande verharding uitgebroken, de bestaande riolering afgekoppeld en verwijderd.
- Er wordt verdiept tot op het gewenste niveau. Vanaf een uitgraafdiepte van 2m dient er om veiligheidsredenen gewerkt te worden met beschoeide sleuven en met sleufbakken.
- Plaatsen van de fundering, riolering en omhulling.

Gezien alle uitgravingen in functie van de aanleg van de nieuwe DWA-leiding dieper dan 2m gaan, wordt bij elk rioolsegment/werkput gewerkt met sleufbakken.

Figuur 2: Het ontwerpplan op het Grootchalig Referentiebestand (AGIV)

Administratieve gegevens

Opdrachtgever: Gemeente Jabbeke, Dorpsstraat 3, 8490 Jabbeke

Uitvoerder: Raakvlak

Auteurs: Dieter Verwerft, Frederik Roelens en Jari Hinsch Mikkelsen

Bewaring en beheer van de geregistreerde data, vondsten en stalen: Onroerend Erfgoeddepot De Pakhuizen (Raakvlak), Komvest 45, 8000 Brugge

Locatie/vindplaats: Dorpsstraat, 8490 Jabbeke

Bounding box: 3.08912421434862905 51.18180980616274667, 3.09110460737499793 51.18217887561927171, 3.09283080140722078 51.18262557506905353, 3.09314139468420901 51.18227537116663228, 3.09403999151869202 51.18237020350852617, 3.09414609312612132 51.18234296868154587, 3.09412783337988895 51.18232266989139134, 3.09403502678687037 51.18234531824123223, 3.09313263647306247 51.18225162737588363, 3.09281791915407656 51.18254621096779999, 3.09089651032709334 51.18208321123304927, 3.08915907339161366 51.18177352717592754, 3.08912421434862905 51.18180980616274667

Naam site: Dorpsstraat, 8490 Jabbeke; afkorting: JA20DO

Kadaster: Jabbeke, 1e afdeling, sectie C, 195D

Relevante termen thesauri Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek – landschappelijk bodemonderzoek

Periode: augustus 2020

Archeologische verwachting: lage verwachting

Aanleiding van het onderzoek: riolerings- en wegenwerken

Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Op basis van het bureauonderzoek bestaat een archeologische verwachting binnen het projectgebied. Het grootste deel van de geplande werken situeren zich op een locatie die al eeuwenlang in gebruik is als straat. De locatie binnen het kerkhof vormt oorspronkelijk – tot de 20e eeuw - de zuidelijke rand van de begraafplaats. Later ligt hier een wandelpad. Mogelijk zijn hier in een latere fase graven geplaatst.

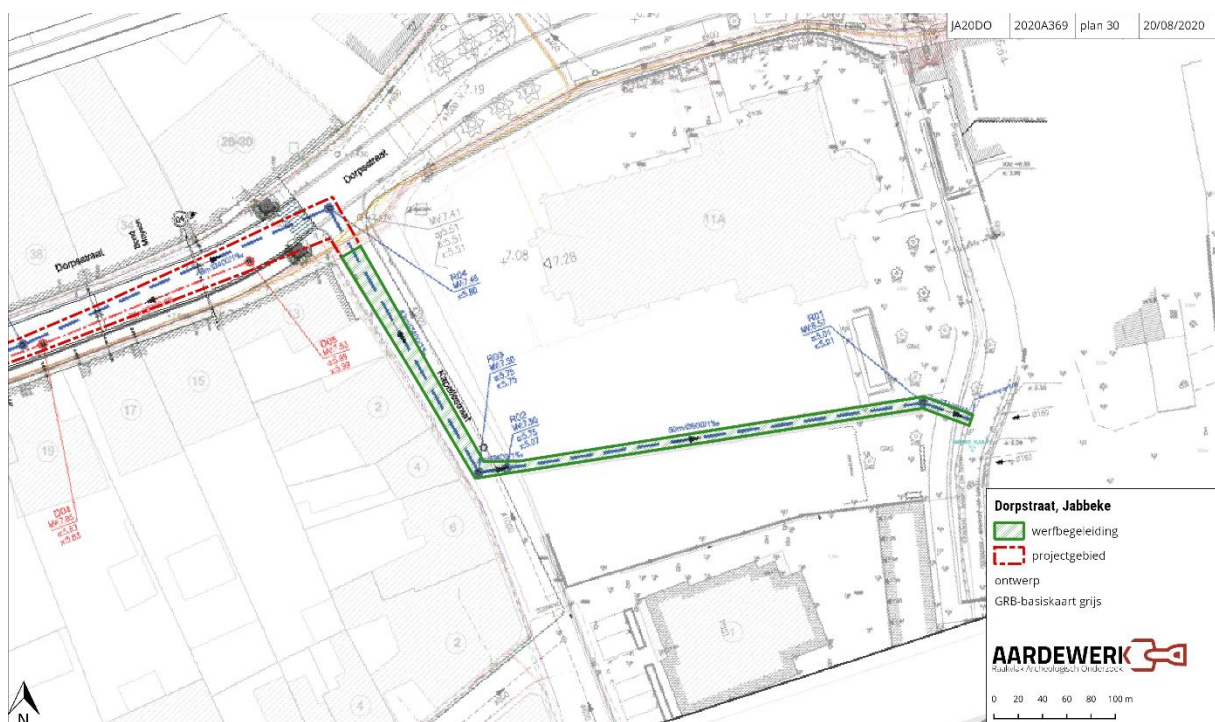
De kans op aantasting van archeologisch erfgoed op het projectgebied is laag, maar bestaande. Het grootste deel van de geplande werken – het deel Dorpsstraat - situeert zich op een locatie die al eeuwenlang in gebruik is als straat. Volgens de plannen van de bestaande toestand liggen er in de Dorpsstraat twee parallelle rioleringen, dicht tegen en onder de geplande riolering. De aanleg van deze rioleringen heeft het projectgebied aanzienlijk verstoord. Deze locatie kent een lage archeologische verwachting. In combinatie met de aard van de geplande werken – graafwerken tot 3 m diep - biedt dit weinig kans op kenniswinst. In de huidige opzet wordt het nieuwe rioleringstracé namelijk gewerkt met sleufbakken. De aanwezigheid van dergelijke sleufbakken heeft een nefaste invloed op de zichtbaarheid in de werksleuf en de leesbaarheid van het bodemprofiel. Registratie van lengteprofielen is quasi onmogelijk.

Onder het wandelpad door het kerkhof en in de Kapellestraat zijn geen nutsleidingen gekend. Het booronderzoek wijst erop dat het gebied ter hoogte van het kerkhof 102 tot 190 cm diep verstoord is. Het is echter niet uitgesloten dat hier ooit begravingen aanwezig waren. Een archeologische opvolging van deze werken biedt kans op kenniswinst.

Programma van maatregelen voor een uitgesteld archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek werden, rekening houdend met de geplande bodemingrepen in functie van het vernieuwen van de rioleringen, vijf boringen gedaan in de beschikbare niet-verharde zone, ter hoogte van het kerkhof. Op basis van dit landschappelijk booronderzoek is duidelijk dat de ondergrond niet meer intact is (zie Deel 2: verslag van resultaten). De kans op het aantreffen van in situ archeologische sporen en structuren binnen het kerkhof is eerder klein, maar niet onbestaande. De aanwezigheid van (verstoorde) begravingen is niet uitgesloten. De aard van de werken ter hoogte van het kerkhof en van de Kapellestraat – de aanleg van een sleuf op 1,5 m te opzichte van het maaiveld – laat archeologische waarnemingen toe. Hier zijn bijkomende maatregelen noodzakelijk.

Het grootste deel van de geplande werken – het deel Dorpsstraat – situeert zich op een locatie die al eeuwenlang in gebruik is als straat. Volgens de plannen van de bestaande toestand liggen er in de Dorpsstraat twee parallelle rioleringen, dicht tegen en onder de geplande riolering. De aanleg van deze rioleringen heeft het projectgebied aanzienlijk verstoord. Deze locatie kent een lage archeologische verwachting. In combinatie met de aard van de geplande werken – graafwerken tot 3 m diep – biedt dit weinig kans op kenniswinst. In de huidige opzet wordt binnen het nieuwe rioleringstracé namelijk gewerkt met sleufbakken. De aanwezigheid van dergelijke sleufbakken heeft een nefaste invloed op de zichtbaarheid in de werksleuf en de leesbaarheid van het bodemprofiel. Registratie van lengteprofielen is quasi onmogelijk. Hier zijn geen bijkomende maatregelen noodzakelijk.

Figuur 3: De zone weerhouden voor vervolgonderzoek (werfbegeleiding)

Maatregelen

Voor dit bijkomend onderzoek wordt niet geopteerd voor aanvullend vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, zoals geofysisch onderzoek, metaaldetectie, landschappelijk booronderzoek of archeologisch booronderzoek.

Het uitvoeren van een prospectie d.m.v. proefsleuven en proefputten zou een overbodige kost en impact met zich meebrengen. Idealiter wordt er onmiddellijk een archeologische opgraving uitgevoerd. De technische uitwerking van deze werkzaamheden is echter van deze aard dat een archeologische opgraving niet wenselijk is. Voor deze zone wordt dan ook een archeologische werfbegeleiding aanbevolen. Een werfbegeleiding is een vorm van een archeologische opgraving en is aan dezelfde decretale voorwaarden gebonden (Code Goede Praktijk, hoofdstuk 19).

Deze aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De werfbegeleiding wordt uitgevoerd binnen de planning van de algemene aannemingswerken.
- nuttig: Deze werfbegeleiding is nuttig, vermits er niet met zekerheid gesteld kan worden dat er geen archeologisch bodemarchief meer aanwezig is. Een grondige inspectie tijdens het uitgraven van het bodem in functie van deze werken kan informatie opleveren over de (bouw)geschiedenis van de dorpskern van Jabbeke of over mogelijk aanwezige begravingen op het kerkhof.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken kan mogelijk archeologisch archief bedreigd zijn. Een werfbegeleiding is de enige manier om eventueel aanwezige sporen en structuren op een efficiënte manier te registreren.
- noodzakelijk: Tijdens het machinaal uitgraven kan archeologisch erfgoed aan het licht komen. De In situ bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een werfbegeleiding noodzakelijk geacht.

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doel van de werfbegeleiding is een archeologische inventarisatie, registratie en fysiek onderzoek van eventueel waargenomen archeologische sporen en structuren. Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische opgraving moeten minstens volgende vragen beantwoord worden.

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Sluiten de sporen aan bij de resultaten van onderzoek in de omgeving en de data van de CAI en de huidige stand van zaken?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?

- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de dorpskern van Jabbeke, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van aangetroffen ophogingslagen?
- Voor de zone binnen het kerkhof: zijn er (verstoorde) begravingen aanwezig. In welke mate zijn de graven intact? Hoeveel individuen (inhumaties) zijn er aangetroffen. Kunnen de inhumaties gedateerd worden?
- Voor wat betreft het eventuele fysisch antropologisch onderzoek, worden in eerste instantie onderzoek gedaan naar het geslacht, de leeftijd, de lichaamslengte en de gezondheid van het individu, de beschrijving van paleopathologieën en traumata.

Het onderzoeksdoel is geslaagd als na het onderzoek op bovenstaande vragen een antwoord kan geformuleerd worden.

Onderzoeksstrategie, - methode en –technieken

Voor de bodemingrepen in functie van de riolerings- en wegenwerken, zowel ter hoogte van de Kapellestraat als het kerkhof in Jabbeke, wordt een werfbegeleiding als meest geschikte onderzoeksmethode naar voor geschoven. De werfbegeleiding wordt uitgevoerd binnen de planning van de algemene aannemingswerken. De graafwerken gebeuren machinaal en desgewenst verder manueel.

Wanneer menselijke resten ontdekt worden, dient het team voldoende tijd te krijgen om deze te onderzoeken. Hiervoor dient een geschatte, bijkomende duur van 3 werkdagen opgenomen te worden in de planning. Het onderzoek van sporen met menselijke resten wordt gecoördineerd door de fysisch antropoloog. Onder coördineren wordt verstaan: de fysisch antropoloog bepaalt, in samenspraak met de erkende archeoloog, op basis van de complexiteit van de sporen met menselijke resten en de menselijke resten zelf, de kennis en vaardigheden van de medewerkers en de vereisten van het onderzoek, welke aspecten van de noodzakelijke handelingen door hem zelf worden uitgevoerd en welke aspecten door andere medewerkers kunnen uitgevoerd worden, en hoe die dienen te gebeuren. Sporen met menselijke resten worden zorgvuldig, manueel en met aangepaste instrumenten blootgelegd en opgeschoond.

De menselijke resten en ermee aanverwante elementen vormen samen een complex spoor dat als dusdanig wordt opgegraven en geregistreerd, met bijzondere aandacht voor de stratigrafie. Alle vondsten worden stratigrafisch en per categorie ingezameld, nauwkeurig opgemeten en op plan gezet. De menselijke resten en de bijhorende sporen en vondsten worden geregistreerd door middel van digitale foto's (zo loodrecht mogelijk op het opgravingsvlak) met duidelijk

zichtbare topografisch verankerde merktekens die in een digitaal plan verschaald worden. Er worden na opschonen detailfoto's genomen van de handen, voeten, hoofd en nekwerfels (na het wegnemen van de onderkaak). Pathologische aandoeningen en vreemde inclusies in het spoor met menselijke resten worden in detail gefotografeerd en gedocumenteerd.

De inhumatiegraven worden tijdens het veldwerk beschreven aan de hand van skeletformulieren. De Code van Goede Praktijk bevat hiervoor een modelformulier (zie deel 7), dat gebruikt moet worden voor de registratie van de gegevens over menselijke resten en het graftype. Menselijk botmateriaal dat te klein of te fragiel is om met de hand in te zamelen, wordt als dat mogelijk is in zijn geheel in blok gelicht en in het laboratorium of verwerkingsatelier verder blootgelegd om zo een volledige en correcte inzameling te bereiken. Indien dit niet mogelijk is, wordt het als bulkstaal ingezameld en uitgezeefd. De bij het zeven gebruikte maaswijdte bedraagt 2 millimeter. Voor menselijk beendermateriaal dat buiten stratigrafisch primaire positie niet-intentioneel werd bijgezet, moet geen skeletformulier ingevuld worden en dit beendermateriaal moet niet gedetailleerd geregistreerd te worden. Het beendermateriaal wordt wel ingezameld zoals een gewone vondst.

De registratie en staalname van eventueel bewaard kisthout gebeuren op dezelfde manier als constructiehout.

Alle skeletten of delen van skeletten worden, wanneer mogelijk per onderscheiden individu, geborgen in geschikte verpakkingen, waarbij de resten van de linker- en rechterhand en van de linker- en rechtervoet in een aparte verpakking bij het skelet worden bijgehouden. Als de bewaringstoestand van het skeletmateriaal dit niet toelaat, wordt overlegd met de conservator en de fysisch antropoloog over een aangepaste wijze van berging. Elk onderscheiden individu krijgt een afzonderlijk vondstnummer.

De uitvoering van de opgraving gebeurt verder volgens de Code Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog. Een team van twee archeologen lijkt voldoende om dit onderzoek uit te voeren. Hierbij dient de veldwerkleider over aantoonbare ervaring (minimum 5 door OE goedgekeurde rapportages) te beschikken inzake archeologisch onderzoek en bij voorkeur met ervaring in het Brugse Ommeland. Aangezien de kans dat tijdens dit onderzoek menselijke resten worden aangetroffen vrij hoog is, wordt eveneens een fysisch antropoloog ingezet. Deze adviseert de veldwerkleider voor en tijdens het veldwerk over de wijze van registreren van sporen met menselijke resten en coördineert het lichten van de menselijke resten en het nemen van de stalen die voor verder onderzoek noodzakelijk zijn. Hij voert zelf onderzoek uit op de menselijke resten en hun archeologische kader, zowel tijdens het veldwerk als bij de verwerkingsfase, integreert uitgevoerde analyses daarin en zet zijn bevindingen om in archeologische interpretaties. Hierbij worden de bepalingen zoals uitgezet in de Code gerespecteerd (hoofdstuk 8.6.1.8, 3°). Er wordt gebruik gemaakt van het modelskeletformulier. Alle menselijke resten, ook diegene die duidelijk niet meer in anatomisch verband zijn, worden integraal ingezameld.

Criteria niet uitvoering

Het onderzoek kan niet plaatsvinden als er niet voldoende maatregelen zijn getroffen met betrekking tot veiligheid.

Risicofactoren

De risicofactoren zijn dezelfde als hierboven vermeld bij de criteria tot niet uitvoering.

Uitvoeringstermijn

De uitvoeringstermijn van het veldwerk is sterk afhankelijk van de planning en de organisatie van de algemene aannemingswerken. Bijgevolg is de termijn van het veldwerk moeilijk in te schatten.

- Terreinwerk: 5 werkdagen, 2 archeologen
- Verwerking: 5 werkdagen, 1 archeoloog
- Indien er menselijke resten worden aangetroffen: 3 extra werkdagen voor 2 archeologen en 1 werkdag voor een fysisch antropoloog .

Kostenraming

Veldwerk: 1230 euro/ dag

Gezien het feit dat het veldwerk uitgevoerd wordt binnen de planning en de organisatie van de algemene aannemingswerken, wordt bij de kostenraming geen rekening gehouden met de kosten voor het uitgraven van de grond en de afvoer van de grond.

Assessment: 480 euro

Verwerking: 960 euro/ dag

Rapportering: 480 euro/ dag

Conservatie: 2000 euro

Natuurwetenschappelijk Onderzoek (NWO): voorziene hoeveelheid 2000 euro.

Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het vooronderzoek met ingreep in de bodem conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de werfbegeleiding worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

Criteria waaruit blijkt dat het onderzoeksdoel succesvol bereikt is:

Wanneer alle onderzoeksvragen beantwoord zijn en:

- o het terrein na uitvoering van de werfbegeleiding archeologievrij kan verklaard worden

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

We voorzien voorlopig geen afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk.